

Naslov članka/Article:

Varno in spodbudno okolje v srednjih šolah

Safe and Encouraging Environment in Secondary Schools

Avtor/Author:

Nomi Hrast, Kristjan Kos, Kristijan Briški in Rožle Stajner

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje 5/2018, letnik 49

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2018

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Nomi Hrast, Kristijan Kos, Kristijan Briški in Rožle Stajner, Dijaška organizacija Slovenije

VARNO IN SPODBUDNO OKOLJE V SREDNJIH ŠOLAH

GLAS MLADIH

IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje je za družbo ključnega pomena. Omogoča njen razvoj, socializacijo posameznika, kot je to razvidno iz temeljnih vrednot vzgoje in izobraževanja – uresničevanje in ozaveščanje o človekovih pravicah in dolžnostih, oblikovanje avtonomnega človeka, ohranjanje pravičnosti v izobraževanju ter zagotavljanje kakovostne izobrazbe (Bela knjiga, 2011: 15).

Ker bo v prihodnje gospodarska uspešnost družb verjetno še bolj odvisna od ravni in oblik znanja v njej, je nujno treba upoštevati splošna načela vzgoje in izobraževanja. Seveda pa je za uresničevanje teh načel posledično tudi pomembno, da je v izobraževalnih sistemih omogočeno spodbudno in varno učno okolje, saj lahko le v takšnem okolju mladostniki razvijajo svoje kompetence, postajajo aktivni državljani, znajo kritično presojati informacije in sprejemajo odgovornosti za svoja dejanja.

SPODBUDNO IN VARNO OKOLJE V SREDNJIH ŠOLAH

Srednje šolanje je kljub kratkemu trajanju ena največjih prelomnic v življenju najstnika. V tem času mladi odrastejo – od nas pričakujejo, da začnemo razmišljati »s svojo glavo«, načrtujemo našo prihodnost, premagujemo izzive in prevzemamo odgovornost za svoja dejanja. Da pa lahko to uresničimo, je potrebno okolje, v katerem smo podprti, se počutimo varne in se ne bojimo izraziti svojega mnenja oziroma narediti napake (saj razumemo, da je to človeško). V Dijaški organizaciji Slovenije (DOS) ocenjujemo, da je ključna stvar za širjenje spodbudnega okolja v srednjih šolah ohranjanje kakovostnega javnega šolstva in da se v čim večji meri odpravijo »skriti« stroški v izobraževanju, saj bomo tako vsem dijakom omogočili enake možnosti. DOS je demokratično organizirana stanovska organizacija dijakov v Republiki Sloveniji. DOS združuje vse slovenske dijakinje in dijake ter zastopa njihove interese in se zavzema za njihovo uresničevanje.

Pri DOS se s svojim delovanjem zavzemamo za pravice in interese dijakov na vseh področjih – izobraževanju, socialni, občolskih dejavnostih, kulturi in mednarodnem povezovanju. V okviru DOS deluje tudi varuh dijakovih pravic, ki je vsem slovenskim srednješolcem na voljo, če imajo kakršno koli vprašanje v zvezi z učnim in izobraževalnim procesom ali pravicami in težavami v okviru šole.

Dijaško organizacijo sestavljajo:

- Parlament Dijaške organizacije Slovenije, ki je dijaški predstavniški organ in je najvišji organ DOS ter predstavlja voljo vseh slovenskih dijakinj in dijakov. Sestavljajo ga predstavniki vseh 159 srednjih šol v Sloveniji;
- Svet Dijaške organizacije Slovenije med dvema sejama parlamenta zagotavlja izvrševanje odločitev parlamenta in drugih organov DOS;
- Predsedstvo Dijaške organizacije Slovenije je izvršni organ DOS in je v svojih pristojnostih odgovoren parlamentu in svetu.

Slovenska šolska zakonodaja obsega veliko sankcij za dijake, ki na kakršen koli način kršijo določena pravila. Med to spada tudi nasilno obnašanje, ki je lahko bodisi fizično ali psihično. Vsaka oblika nasilja predstavlja za žrtve nevarno in nespodbudno okolje. Ravno občutek varnosti pa predstavlja enega od pogojev za učinkovito učenje. Splošno mnenje je, da je nasilje nekaj nesprejemljivega, vendar je zavedanje, da je to problem vseh in ne le problem žrtev nasilja, še vedno nizko – predvsem med mladimi. Mlade – tako osnovnošolce kot srednješolce – je treba na sistematičen način ozaveščati o znakih nasilja in posledicah, ki jih to lahko pusti na osebi. Tovrstno ozaveščanje je ena od pomembnih preventivnih dejavnosti in poslanstva šole.

Pri tem je med drugim pomembna vloga svetovalnega delavca, ki deluje na šoli. Socialni delavec je del vzgojno-izobraževalnega procesa, njegov glavni cilj pa je spremljanje otroka in pomoč v njegovem razvoju, predvsem takrat, ko v času njegovega odraščanja prihaja do težav. Marsikdaj

imajo mladostniki občutek, da ni primerno, da se s svojimi težavami obrnejo na svetovalnega delavca; te zadržijo zase, kar jim povzroča še večje težave.

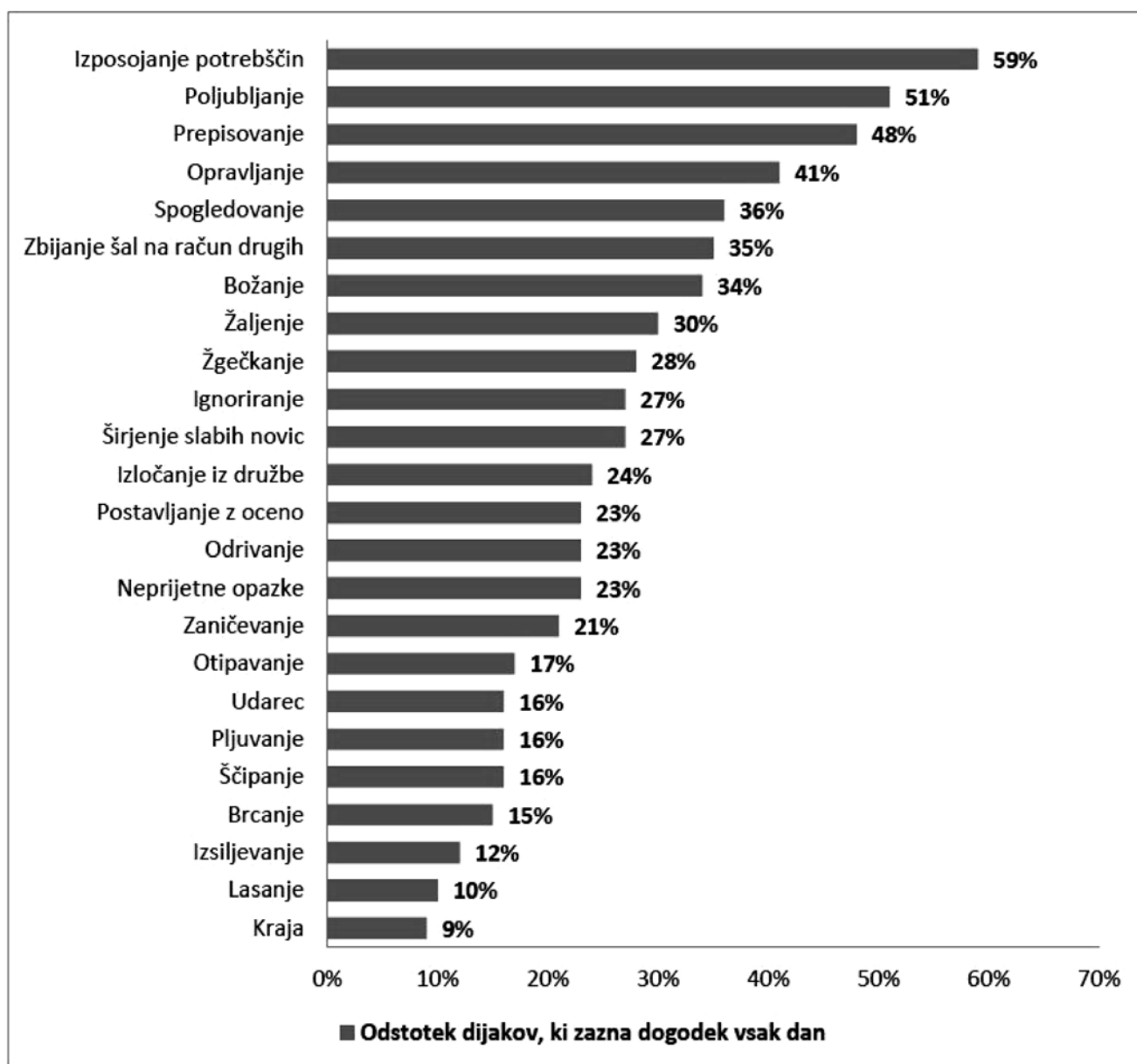
Pod okriljem DOS je bila v šolskem letu 2012/2013 narejena raziskava o nasilju na slovenskih srednjih šolah. Narejena je bila na podlagi anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnjevali dijaki iz celotne Slovenije.

V nadaljevanju navajamo nekaj ugotovitev raziskave iz leta 2012/2013, ki so ključnega pomena za pregled okolja v srednjih šolah. Iz raziskave je razvidno, da dijaki znajo prepoznati različne oblike nasilja, ki se pojavljajo. Fizično nasilje velikokrat povezujemo z osnovno šolo in nižjimi razredi, medtem ko v srednji šoli nasilje zavzame predvsem obliki verbalnega in psihičnega nasilja.

Z raziskavo je bilo potrjeno, da dijaki v šoli opazijo vsakodnevno nasilje, kar pomeni, da je nasilje v srednjih šolah prisotno. Čeprav je bolj prisotno verbalno nasilje, to še ne pomeni, da nasilja ni. Na vprašanje, kaj naredijo, ko je nekdo nasilen do njih, so dijaki večinoma odgovorili, da se branijo verbalno, zaskrbljujoče pa je, da je komaj vsak tretji dijak omenjeni problem zaupa učitelju ali pa poišče pomoč pri svetovalnem delavcu.

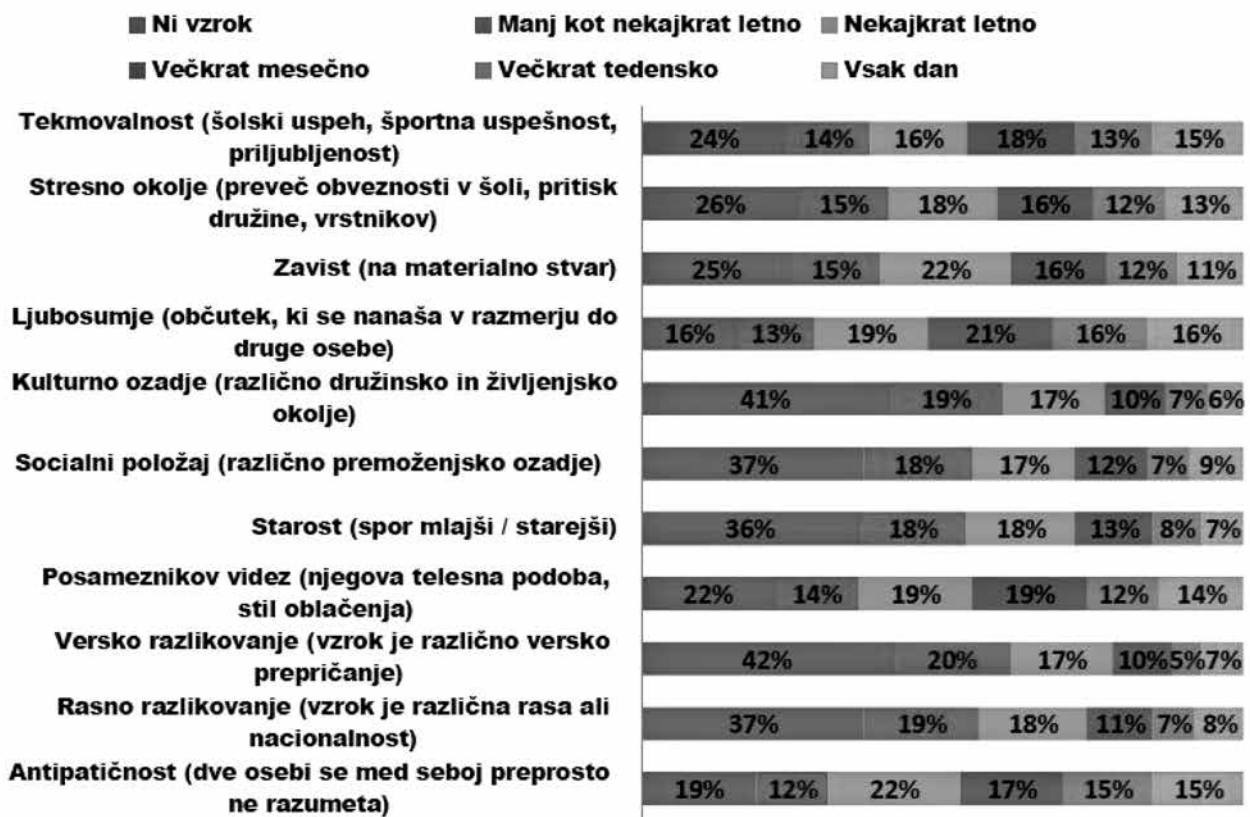
Iz raziskave je razvidno, da se dijaki najprej želijo sami spoprijeti s težavo in jo rešiti na verbalen ali fizičen način, kar pa včasih lahko povzroči še večje probleme.

Skrb vzbuja tudi dejstvo, da dijaki pravzaprav vsak dan na šolah opažajo oblike nasilja, vidno pa je, da je večinoma

Graf 1: Kako pogosto opaziš na šoli naslednja dejanja?

Morebitni razlogi, zaradi katerih prihaja do nasilja

Graf 2: Morebitni razlogi, zaradi katerih prihaja do nasilja.

oblika nasilja verbalna, manjkrat pa fizična. Kot razloge za nasilje so navedli tekmovalnost, stresno okolje, zavist, itd.

Dijaki so z odgovori na vprašanje, kje največkrat opazijo nasilje v šolah, odgovorili, da ga največkrat opazijo na hodniku. Prav zato je potrebno, da se šolski prostori tudi zunaj učilnic uredijo tako, da se dijaki tam počutijo varno, udobno in domače. Prav tako je pomembno, da so v šolah hišni redi vidno izobešeni ter da je nadzor na hodnikih stalen.

Večina dijakov meni, da so žrtve nasilja tako dijaki kot dijakinje, torej spol pri žrtvah nasilja ne igra vloge. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da dijaki le redko priskočijo na pomoč žrtvi, ko opazijo, da nekdo nad njo izvaja nasilje.

Kljub temu da dijaki menijo, da je primerno, da mimoidoča odrasla oseba poskuša preprečiti izvajanje nasilja nad posameznikom, so njihovi odgovori prikazali, da mimoidoča odrasla oseba zelo redko priskoči na pomoč. Zato je pomembno, da se o nasilju med mladostniki ozavešča tudi odrasle, saj so velikokrat njihovi posegi, ki ustavijo neko nasilje, ključni.

Dijaki kot najpogostejšo obliko nasilja opazijo, da nasilje izvaja neki učenec, ki ga ščitijo močnejši učenci.

Velika večina anketiranih dijakov meni, da se žrtvam nasilja ne nudi dovolj pomoči.

Nasilje pa se ne izvaja le med dijaki, temveč tudi s strani profesorjev do dijakov. Dijaki, udeleženi v anketi, so odgovorili, da največkrat profesorji dijake ignorirajo, žalijo ter mučijo z neprimernimi opazkami. Povezujejo jih z verbalnimi oblikami nasilja.

Seveda je tudi odnos dijakov do profesorjev včasih problematičen in nasilen. Zato je nujno potrebno, da se dijake in profesorje ozavešča o vrstah nasilja, kako jih preprečiti in kako se odzvati v situaciji, ko nekdo nad tabo izvaja nasilje. Največkrat dijaki kot vzrok za nasilje navajajo stresno okolje in tekmovalnost. Preizkusi, spraševanja, roki, različne obšolske dejavnosti itd. dijakom povzročajo stres. Menimo, da je treba zmanjšati stresno okolje v šolskih prostorih in med dijaki tako, da se preizkuse enakomerno porazdeli v šolskem letu, ustna ocenjevanja pa postanejo napovedana. S tem bomo dosegli tudi večjo uspešnost dijakov na

ocenjevanjih, saj se bodo lahko laže pripravili nanje in si razporedili delo.

Povzročitelje nasilja je treba primerno obravnavati, po potrebi izvesti kazni, predvidene za taka dejanja, žrtve pa podpreti, jim pomagati, da se ponovno vključijo v družbo in poskrbeti, da niso zasmehovane.

Ko je govor o kaznovanju povzročiteljev nasilja, večina dijakov meni, da je kaznovanje povzročiteljev nasilja delno uspešen način reševanja problemov nasilja med mladimi, saj se velikokrat povzročiteljem nasilja kazen le izreče, ti pa je ne odslužijo. Zaskrbljujoče je, da so anketirani dijaki le redko opazili, da bi dijaki, ki izvajajo nasilje, pravzaprav bili kaznovani.¹

Upoštevati je tudi treba, da dijaki včasih nasilje in stres doživljajo doma. V tem primeru menimo, da je šola tista, ki mora dijakom nuditi varno in spodbudno okolje, in da se glede težav lahko dijaki obrnejo tudi na šolsko svetovalno službo. Marsikateri dijak ne pozna različnih oblik nudenja pomoči žrtvam nasilja. Najbolj prepoznavna oblika pomoči, ki jo poznajo, je šolska svetovalna služba, zato je potrebno, da tudi SOS-centri pridobijo na prepoznavnosti. Anketirani dijaki, ki so bili trpinčeni, so na vprašanje, ali se je po trpinčenju v šoli z njimi pogovarjal šolski svetovalni delavec, odgovorili večinoma z ne. To nas skrbi, saj je ena izmed nalog šolskih svetovalnih delavcev, da dijakom pomagajo pri reševanju težav.

Na vprašanje, ali bi se dijaki v primeru doživljanja nasilja želeli pogovoriti s psihologom ali socialnim delavcem, jih je večina odgovorila z ne. To je precej zaskrbljujoče, saj lahko razberemo, da dijaki ali niso dovolj informirani, na koga se obrniti, ali pa si ne upajo spregovoriti o tem. Šola bi jih morala informirati in ozaveščati o različnih možnostih pomoči žrtvam nasilja, vrstah posledic nasilja ter o tem, kako se morajo odzvati, ko vidijo nasilje itd. Vse to bi moralo biti vključeno v kurikulum.

OPAŽANJA DIJAŠKIH PROBLEMATIK V SREDNJEŠOLSKEM OKOLJU

Problematika preobremenjenega urnika

Pomembno je, kako se mladostniki počutijo v šoli, saj ta ni le ena stopnja v pripravi za življenje, ampak življenje samo. Dijaki na teden v šoli preživimo minimalno 35 ur, brez vseh obveznosti učenja in obiskovanja obšolskih in

šolskih dejavnosti. Pravzaprav skoraj polovico našega življenja v času srednjega šolanja sestavlja šola.

Problematika staršev

Velik vpliv na dijake imajo v času srednjega šolanja tudi starši. Včasih od svojih otrok zahtevajo, da presežejo svoje zmožnosti in dosežke. Ker pa je zahtevnost staršev zelo velik dejavnik v življenju mladostnikov, to velikokrat povzroča tudi stres ter mladostnike lahko spodbuja ali ovira pri šolskem delu.

Problematika dijakov priseljencev

V Slovenijo se vsako leto priseli veliko mladostnikov in družin. Pomembno je, da jim v šolah zagotovimo varno okolje, kjer ne bodo žrtve nasilja zaradi svoje drugačnosti in jih bodo preostali dijaki sprejemali. Prav tako je pomembno, da se v šolskih obveznostih tem dijakom omogoči pravično ocenjevanje, saj v primeru da slovenskega jezika še ne obvladajo, to ne bi smel biti razlog za nižjo uspešnost pri ocenjevanju.

Problematika profesorjev

Dijaki opažajo, da profesorji s svojim odnosom do dijakov velikokrat izvajajo verbalno nasilje, ko ponazarjajo »klasičen primer profesorja«, ki mu nihče nič ne more in ga šola ne more ustaviti, ne glede na to, kako daleč gre s kršenjem pravic dijakov.

Dobre prakse v srednjih šolah²

- pripravljenost svetovalne službe za pomoč,
- šolski varuh dijakovih pravic in komunikacija z vseh-slovenskim varuhom,
- napovedano ocenjevanje znanja,
- razumevajoči profesorji,
- banka zapiskov, ki je dostopna vsem dijakom in jim pomaga, če jim katera od snovi manjka ali jim ni jasna.

SKLEP

Pri Dijaški organizaciji Slovenije spodbujamo aktiven dialog med vsemi akterji izobraževanja – šolo, dijaki in tudi starši. Verjamemo, da lahko z dobro komunikacijo in spoštovanjem kot temeljem ustvarimo kakovostno, varno in spodbudno učno okolje.

¹ Op. ur.: Še najbolj koristno in trajnostno pa je, če povzročitelj prevzame odgovornost in – ob pomoči odraslega, npr. svetovalnega delavca, razrednika, tutorja – poišče čim bolj ustrezen način za poravnano storjene škode (tako morebitne materialne kot psihološke), torej: se iskreno opraviči, naredi nekaj dobrega za žrtev ali za skupnost ... Včasih je potrebno tudi psihološko spremljanje ali obravnava povzročitelja ali pa podpora spreminjanju neželene vedenja, kot npr. vključitev v delavnice za obvladovanje jeze, osvajanje temeljnih komunikacijskih veščin ...

² Zelo koristne so se izkazale tudi sistematične preventivne strategije šol, kakršne med drugim na temo osipa predstavljamo v tej številki revije.